

Vissa finansmarknads-, försäkrings- rörelse- och kreditupplysningsfrågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet tre motioner från allmänna motionstiden 2000 och tio motioner från allmänna motionstiden 2001. Motionerna behandlar dels vissa finansmarknads- och försäkringsrörelsefrågor, dels vissa frågor som rör kreditupplysning.

Med delvis bifall till fyra motioner förordar utskottet att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört beträffande bank- och fastighetskrisen samt konsumenternas ställning på finansmarknaden. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

I betänkandet finns fyra reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	5
Bank- och fastighetskrisen m.m.	5
Försvaret av kronan 1992	15
Jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner	16
Aktiefonder.....	18
Kollektiva hemförsäkringar	19
Kreditupplysning	20
Reservationer.....	22
1. Jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner –punkt 3 (fp)	22
2. Aktiefonder – punkt 4 (v, mp)	22
3. Kollektiva hemförsäkringar – punkt 5 (m, kd, fp)	23
4. Kreditupplysning – punkt 6 (v, mp).....	24
 Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	25
Motioner från allmänna motionstiden 2000.....	25
Motioner från allmänna motionstiden 2001	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Bank- och fastighetskrisen m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om bank- och fastighetskrisen samt om konsumenternas ställning på finansmarknaden. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2000/01:Fi712 av Johan Lönnroth m.fl. (v, c, kd),

2001/02:Fi238 av Catherine Persson (s),

2001/02:Fi257 av Jan Bergqvist m.fl. (s) och

2001/02:Fi275 av Per Landgren och Kenth Skårvik (kd, fp)

samt avslår motionerna

2000/01:Fi709 av Siw Persson och Kenth Skårvik (fp),

2001/02:Fi229 av Jan Backman (m) och

2001/02:N308 av Kenth Högström (s).

2. Försvaret av kronan 1992

Riksdagen avslår motionerna

2000/01:Fi711 av Bengt-Ola Rytter (s) samt

2001/02:Fi254 av Bengt-Ola Rytter (s).

3. Jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner

Riksdagen avslår motion

2001/02:Fi233 av Eva Flyborg (fp).

Reservation 1 (fp)

4. Aktiefonder

Riksdagen avslår motion

2001/02:Fi244 av Lennart Värmbjörk m.fl. (v).

Reservation 2 (v, mp)

5. Kollektiva hemförsäkringar

Riksdagen avslår motion

2001/02:Fi243 av Kent Olsson (m).

Reservation 3 (m, kd, fp)

6. Kreditupplysning

Riksdagen avslår motion

2001/02:Fi212 av Marie Engström m.fl. (v).

Reservation 4 (v, mp)

Stockholm den 14 februari 2002

På finansutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Bergqvist (s), Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Bengt Silfverstrand (s), Johan Lönnroth (v), Sonia Karlsson (s), Anna Åkerhielm (m), Carin Lundberg (s), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m), Yvonne Ruwaida (mp), Tommy Waidelich (s), Carl-Axel Johansson (m), Hans Hoff (s), Lars Bäckström (v), Rolf Kenneryd (c) och Camilla Dahlin-Andersson (fp).

Utskottets överväganden

Bank- och fastighetskrisen m.m.

Utskottets förslag i korthet

I ett antal motioner behandlas bank- och fastighetskrisen samt konsumenternas ställning på finansmarknaden. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen vad utskottet anfört angående dessa frågor. Förslaget innebär att riksdagen delvis bifaller fyra motioner. Övriga motioner avstyrks.

Motioner

I motion 2000/01:Fi712 av Johan Lönnroth (v), Rolf Åbjörnsson (kd) och Lena Ek (c) anförs att det nu är ett decennium sedan den svenska bank- och finanskrisen bröt ut. Krisen fick stora ekonomiska och politiska konsekvenser och det är först nu som följderna av krisen börjat klinga av. Därför är det nu dags att tillsätta en kommission med uppgift att utreda bankkrisens följder och föreslå eventuella lagändringar. Kommissionen bör bestå av personer som själva inte varit inblandade i bankkrisen. En möjlighet är att tillkalla utländsk expertis. En kommission är viktig för att lärdomar skall kunna dras så att misstagen inte upprepas. Frågor som bl.a. bör analyseras är om företag och institutioner som Securum och Finans/Bankinspektionen behandlat enskilda personer/företag på ett rimligt sätt eller om vissa parter fick en mer privilegierad behandling än andra. En annan fråga är om livskraftiga företag med goda överlevnadsmöjligheter fick sina krediter uppsagda och därigenom tvingades i konkurs. Vidare bör de processer som drivits granskas ur ett juridiskt perspektiv, inklusive en granskning av de sekretessfrågor som diskuterats i anslutning till rättegångarna.

I motion 2001/02:Fi275 av Per Landgren (kd) och Kent Skårvik (fp) anförs att många småföretag drabbades av bankkrisen i början av 1990-talet. Osäkra värden på fastigheter och nya rekommendationer från Finansinspektionen om fastighetsvärdering var några av de faktorer som slog hårt mot många småföretagare. Antalet konkurser för juridiska personer fördubblades under de första åren på 1990-talet. Till detta skall också läggas de konkurser som drabbade enskilda firmor, som i statistiken finns redovisade som fysiska personer. För att undvika missgrepp i framtiden är det enligt motionärerna viktigt att reda ut vad som hände småföretagen under bankkrisen. De drabbade har också ett berättigat intresse av att få förhållandena utredda och få svar på om de kan gå vidare och begära ersättning för det inträffade. En utredning av bankkrisen och dess effekter för småföretagen bör genomföras av en obero-

ende kommission (yrkande 1). Motionärerna anser vidare att det är viktigt att överväga hur småföretagens ställning mot kreditgivarna kan stärkas. Det bör övervägas om småföretagarnas ställning bör förbättras genom att det t.ex. öppnas en möjlighet för Konsumentverket eller någon annan myndighet att ta till vara småföretagarnas intressen (yrkande 2).

I motion 2000/01:Fi709 av Siw Persson och Kenth Skårvik (fp) föreslås att en oberoende kommission tillsätts med uppgift att utreda bankkrisen och dess följder. Kommissionen är nödvändig för att bl.a. undvika en upprepning men också för att återställa ett förtroendefullt förhållande mellan företag, banker, myndigheter och domstolar. Ett stort antal företag gick i konkurs i början av 1990-talet. En del av konkurserna berodde på den svaga efterfrågan i ekonomin, men ett stort antal företag tvingades i konkurs då bankerna sade upp krediter eller krävde nya säkerheter för lånen. Kommissionen bör, enligt motionärerna, utreda omfattningen av denna tvångsnedläggning av livskraftiga företag och hur detta var politiskt, ekonomiskt och juridiskt möjligt (yrkandena 1 och 3). Dessutom bör kommissionen försöka värdesätta hur stora förmögenheter som omfördelades från låntagare till långivare samt vilka sociala konsekvenser omfördelningarna fick (yrkande 2). I motionen anförs att de analyser och undersökningar som efter bankkrisen gjorts av konkurs- och rekonstruktionslagstiftningen varit inriktade på lagens tillämpning under normala tider. Kommissionen bör därför också analysera om regelverket för finansföretag och konkurslagstiftningen är ändamålsenlig även under svårare ekonomiska förhållanden (yrkande 4). Vidare bör kommissionen belysa regeringens och Finansinspektionens agerande under krisen (yrkande 5). Även domstolarnas agerande och deras ekonomiska kompetens i den här typen av tvistefrågor bör utvärderas (yrkande 6).

I motion 2001/02:Fi229 av Jan Backman (m) anser motionären att allmänhetens förtroende för bank- och försäkringssektorn och dess produkter måste bevaras. För att uppnå detta bör Finansinspektionen vidta de åtgärder som krävs för att finansiella tjänster skall marknadsföras på ett ansvarsfullt sätt. I motionen lämnas förslag på åtgärder, t.ex. ångervecka vid telefonförsäljning av finansiella tjänster och skriftlig dokumentation.

I motion 2001/02:Fi238 av Catherine Persson (s) anför motionären att när pengar flyttas mellan olika banker så tar det några dagar innan pengarna når mottagaren. Pengarna "flyter" mellan avsändare och mottagare, den s.k. floaten. Ränteintäkterna under överföringstiden tillfaller bankerna. I Sverige finns inte några regler för hur snabbt bankerna skall överföra pengar mellan avsändare och mottagare. På området har det skett en omfattande teknikutveckling. Det är i dag möjligt att flytta pengar betydligt snabbare än vad som sker. Motionären anser att det bör införas en tidsgräns för när en överföring från avsändare till mottagare skall vara genomförd. Det bör också införas regler som innebär att om tidsgränsen inte hålls så skall kunden erhålla räntekompensation.

I motion 2001/02:Fi257 av Jan Bergqvist m.fl. (s) anför att utvecklingen på den svenska marknaden för finansiella tjänster ställer allt större krav på

konsumenternas kunskaper, kompetens och vilja att ägna tid och kraft åt att lära sig och anpassa sig till en förändrad servicesituation. Bankkunderna måste numera ta ett mycket större eget ansvar, något som långt ifrån alla har möjlighet till. I dag kan man se tendenser på att bankerna skiftar kunderna efter lönsamhet. Motionärerna är mycket kritiska till denna utveckling. Det är viktigt att alla grupper har tillgång till god bankservice till rimliga avgifter. Enligt motionärerna uppvisar bankerna nonchalans mot stora grupper av mindre bankkunder. Som exempel nämns de orimligt långa överföringstiderna vid betalning mellan vissa banker. Motionärerna tar även upp problemen vid distansförsäljning av finansiella tjänster. Det är orimligt att konsumentskyddet är bättre vid telefonförsäljning av dammsugare än vid motsvarande försäljning av finansiella tjänster. Motionärerna anser att bankmarknaden kännetecknas av stora vinster, internationalisering och en snabb strukturmöjvandling. Det är viktigt att det skapas bättre institutionella förutsättningar för fler aktörer, ökad konkurrens och större konsumentmakt. En positiv förändring skulle vara att avskaffa det inlåningsmonopol som enligt dagens lagstiftning är förbehållet banker. Då skulle även andra än banker kunna konkurrera med inlåning till gagn för konsumenter. Ett annat bidrag till en bättre ordning kan vara att ge Allmänna reklamationsnämnden möjlighet att på ett helt annat sätt än hittills stärka konsumenternas ställning på de finansiella marknaderna.

I motion 2001/02:N308 av Kenth Högström (s) anför motionären att konkurrensen på den svenska kreditmarknaden, särskilt den svenska bankmarknaden, är alldeles för svag. Man kan tala om en marknad med kraftigt utvecklade oligopoltendenser. Numera finns det knappt en handfull fullskaliga banker med någorlunda heltäckande kontorsnät. De nya nischbankerna har svagt utvecklade kontorsnät och få produkter. Gemensamt för de nya kreditaktörerna är att de undviker den mer riskabla företagsmarknaden. Denna utveckling har, enligt motionären, medfört att svenska företag har fått ett försämrat kreditprövningsklimat. För att råda bot på detta anser motionären att Finansinspektionen vid prövning av om bankkrotröj skall beviljas borde ställa krav på fullskaliga produktsortiment.

Bakgrund

Bank- och fastighetskrisen

Regeringen tillkallade i början av år 1993 en kommitté (Bankkriskommittén, Fi 1993:02). I kommitténs uppdrag ingick att kartlägga och beskriva utvecklingen på kreditmarknaden samt att analysera orsakerna till de problem som uppstått. Vidare ingick en översyn av tillsynens innehåll och inriktning i uppdraget. Översynen skulle göras mot bakgrund av en analys av det regelverk som omgärdar bankernas verksamhet. Kommitténs arbete har resulterat i ett antal rapporter, författade av kommitténs ordförande och av personer knutna till kommittén. Rapporterna har publicerats. Bankkriskommitténs arbete avslutades dock utan att något betänkande avlämnades.

Regeringen beslutade i juni 1995 att tillsätta en kommitté, Banklagskommittén, som fick i uppdrag att utreda behovet av ändringar i det regelverk som styr framför allt bankers och andra kreditinstituts verksamhet (dir. 1995:86). Kommittén skulle även utreda behovet av ändringar i tillsynens innehåll och inriktning på detta område. Om kommittén fann det lämpligt skulle den föreslå ändringar av regelverket. Av direktiven framgår vidare att kommittén skulle

- överväga behovet av ändrade regler för hantering av ekonomiska risker och för intern kontroll i banker, kreditmarknadsbolag och värdepappersbolag,
- överväga behovet av ändrade regler för beslutsdelegation och beslutsfattande inom instituten, innefattande arbetet inom styrelse och ledning,
- analysera de mål som bör styra tillsynsverksamheten, värdera hur angelägna olika tillsynsuppgifter är samt bedöma hur riktlinjerna för verksamheten skall läggas fast,
- överväga vissa frågor om revisorernas roll,
- överväga behovet av ändrade regler för Finansinspektionens ingripanden och sanktioner,
- överväga behovet av särskilda regler för situationer då ett enskilt kreditinstitut har finansiella svårigheter, samt
- analysera det nuvarande straffrättsliga systemets sätt att verka på området och överväga reformer.

Under våren 1999 fick Banklagskommittén tilläggsdirektiv som bl.a. innebar att kommitténs uppdrag begränsades på så sätt att det inte skulle omfatta utredning av behovet av ändringar i det regelverk som styr värdepappersbolags och försäkringsbolags verksamhet (dir. 1999:36).

Banklagskommittén har avlämnat fyra betänkanden: (SOU 1995:106) Rapporteringsskyldighet för revisorer i finansiella företag, (SOU:1998:27) Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag, (SOU 1998:160) Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag, samt (SOU: 2000:66) Offentlig administration av banker i kris. Banklagskommitténs arbete är därigenom avslutat.

Betänkandena SOU 1995:106 och SOU 1998:27 har lett till lagstiftning (prop. 1995/96:173 Förstärkt tillsyn över finansiella företag, bet. 1995/96: NU23, rskr. 1995/96:285 samt prop. 1997/98:166 Ny associationsrätt för bankaktiebolag, m.m., bet. 1998/99:LU4, rskr. 1998/99:23).

Huvudbetänkandet (SOU 1998:160) Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag handlar om reglering av och tillsyn över betalningsväsendet och kreditförsörjningssystemet. Av betänkandet framgår att till grund för förslagen ligger en förutsättningslös analys av betalningsförmedlingens och kapitalförsörjningens roll i samhällsekonomin och de skyddsintressen som finns på dessa områden. Enligt kommittén bör den aktuella lagstiftningen främst inriktas på frågor rörande systemstabilitet. Kommittén föreslår bl.a. en

ny definition av bankrörelse och nya rörelse regler för banker. Kommittén anser att risken för systemkriser bäst motverkas genom att enskilda banker är solida, dvs. motståndskraftiga mot olika former av störningar. Enligt kommittén bör ett mål för banklagstiftningen vara att säkerställa att banker är solida. För att nå det övergripande soliditetsmålet föreslår kommittén tre inledande bestämmelser som anger ramarna för rörelsen. Dessa bestämmelser ställer krav på soliditet, genomlysbarhet och riskhantering. Bankerna har en särställning i samhällsekonomin och de flesta banker tillhandahåller ett brett utbud av finansiella tjänster. För att bankerna skall kunna fylla sin funktion i samhällsekonomin är det betydelsefullt att förtroendet för bankmarknaden upprätthålls. Kommittén föreslår i detta syfte en bestämmelse som ålägger en bank att hålla god bankstandard i sin rörelse. Enligt kommittén utgör denna bestämmelse också en viktig del av konsumentskyddet på området. Kommitténs förslag innebär bland annat att bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas. Vad gäller tillsynen innebär kommitténs förslag att rörelse reglerna skall prägla inriktningen på och formerna för tillsynen. Rörelse reglerna är grundade på bedömningar av vilka krav som måste ställas för att bankerna skall fungera på ett ändamålsenligt sätt. Därav följer att tillsynen skall inriktas på att övervaka de förhållanden som regleras i rörelse reglerna och att det är de inledande bestämmelserna om soliditet, riskhantering och genomlysbarhet som framför allt bör prägla tillsynen.

I slutbetänkandet (SOU: 2000:66) Offentlig administration av banker i kris föreslår kommittén en särskild ordning för rekonstruktion och avveckling av bankaktiebolag med problem – kallad offentlig administration. Kommittén föreslår att det skall inrättas en särskild myndighet, Krishanteringsmyndigheten, med huvudansvar för institutet offentlig administration. Betänkandet innehåller också en analys av rollfördelningen mellan Krishanteringsmyndigheten, Finansinspektionen, Riksbanken och Insättningsgarantinämnden. Förslagen är tänkta att komplettera det regel- och tillsynssystem som kommittén föreslagit i sitt huvudbetänkande.

Dessa båda utredningsbetänkanden bereds för närvarande inom Finansdepartementet. En proposition är planerad att avlämnas till riksdagen under hösten 2002. I budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1, volym 1, avsnitt 1.5.2) redovisar regeringen att den anser att bankernas ensamrätt att ta emot inlåning bör avskaffas eller begränsas.

Beskrivningar av den finansiella krisens bakgrund och orsaker samt ansvarsförhållanden har lämnats i flera olika sammanhang. I propositioner och i särskilda skrivelser har det redogjorts för kreditmarknadens utveckling, för hur olika banker påverkats av krisen och för de åtgärder som vidtagits för att stärka det finansiella systemet, (prop. 1992/93:135, skr. 1992/93:251, skr. 1993/94:61, skr. 1993/94:238). I Banklagskommitténs huvudbetänkande lämnas en redogörelse för bankkrisen, dess bakgrund, förlopp och lärdomar. Statliga utredare samt fristående forskare och skribenter har också publicerat rapporter om finanskrisen, t.ex. Finansbolagskrisen Ds 1991:47, Otto Rydbeck's utredning om Nordbanksstyrelsens ansvar, Bertil Södermarks utredning

om Nordbankens kreditgivning samt tre utredningar om Sparbankens kreditgivning. Stödet till bankerna summerades i Avveckling av bankstödet Ds 1995:67 och proposition 1995/96:172 samt i Bankstödsnämndens verksamhetsberättelser och slutrapport. Vidare har bank- och finanskrisen behandlats i ett stort antal artiklar, skrifter, böcker och på olika konferenser under temat den svenska finanskrisen. Till exempel ägnade tidskriften Ekonomisk Debatt under 1998 ett helt nummer åt finanskrisen (1998:1) och i Riksbankens kvartalstidskrift Penning och valutapolitik finns flera artiklar med samma inriktning. År 1994 publicerade Johan A Lybeck boken Facit av finanskrisen. En mer personlig betraktelse av finanskrisen finns i Bo Lundgrens bok – När bubblan brast. Bo Lundgren var mitt under krisen statsråd i Finansdepartementet med ansvar för bl.a. skatte- och finansmarknadsfrågor.

Konsumenternas ställning på finansmarknaden

Regeringen tillsatte i början av 1999 en parlamentarisk kommitté som fick i uppdrag att lämna förslag på hur den framtida konsumentpolitiken skall kunna ge människor förutsättningar att känna sig trygga som konsumenter och ha ett starkt inflytande över sin vardagssituation (dir. 1999:1). Kommittén skulle identifiera konsumentpolitikens långsiktiga innehåll och prioriteringar. Kommittén skulle särskilt analysera målen och medlen för konsumentaspekterna bl.a. inom området finansiella tjänster. I enlighet med uppdraget lämnades i september 1999 en delrapport om finansiella tjänster. Kommittén redovisade sitt arbete i april 2000 i slutbetänkandet (SOU 2000:29) Starka konsumenter i en gränslös värld. I betänkandet konstaterar kommittén bl.a. att det grundläggande konsumentskydd som finns på området för finansiella tjänster är gott. Kommittén lämnade ett antal förslag om ytterligare förstärkningar av konsumentskyddet avseende finansiella tjänster.

Beträffande finansiell rådgivning ansåg kommittén att nuvarande bestämmelser inte ger konsumenterna ett tillräckligt skydd vid vårdslös finansiell rådgivning och föreslog därför att konsumentskyddet på området borde stärkas genom tvingande civilrättslig lagstiftning. Viktiga inslag i en sådan lagstiftning borde, enligt kommittén, vara en lättnad i konsumentens bevisbörda, en skyldighet för rådgivare att dokumentera uppdraget och att med omsorg ta tillvara konsumentens intressen. Vidare uppmärksammade kommittén frågan om vilka krav som bör ställas på rådgivare i fråga om praktisk och teoretisk utbildning. Kommittén redovisade inte något författningsförslag utan ansåg att frågan borde bli föremål för en djupare och mer noggrann analys.

I proposition 2000/01:135 Handlingsplan för konsumentpolitiken 2001–2005 presenterar regeringen sina förslag om den framtida svenska konsumentpolitikens mål och inriktning. I propositionen konstaterar regeringen att mycket arbete pågår vad gäller finansiella tjänster, såväl nationellt som inom EU. Olika projekt bedrivs både inom myndigheterna och i företagen. Vidare konstaterar regeringen att på flera områden pågår redan arbeten som har beröringspunkter med vad den Konsumentpolitiska kommittén har föreslagit.

Vad gäller konsumentskyddet vid finansiell rådgivning så delar regeringen kommitténs bedömningen att frågan om ansvar för finansiell rådgivning bör bli föremål för en djupare och mer noggrann analys än den som kommittén haft möjlighet att genomföra. Genom beslut den 10 maj 2001 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppgift att kartlägga och analysera frågor om konsumentskyddet vid finansiell rådgivning (dir. 2001:41). Enligt direktiven skall utredaren kartlägga dels de åtgärder som vidtas av de finansiella företagen för att uppnå en hög kvalitet på rådgivningen, dels berörda myndigheters arbete på området. Kartläggningen skall följas av en analys av frågan om vilka åtgärder som kan vara lämpliga att vidta för att stärka konsumentskyddet i samband med finansiell rådgivning. Utredaren skall i det sammanhanget undersöka om det finns behov av särskilda bestämmelser av näringsrättslig eller civilrättslig natur. Om utredaren finner att ett sådant behov finns, skall denne också lämna förslag till reglering. Utredaren skall dessutom undersöka behovet av andra lämpliga åtgärder som kan vidtas i syfte att stärka konsumenternas ställning på området och får lämna förslag även till sådana åtgärder. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2002.

När det gäller frågor kring *distansförsäljning av finansiella tjänster* erinrar regeringen i propositionen om det pågående lagstiftningsarbetet inom EU på området. År 1998 lade kommissionen fram ett förslag till direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster. Sedan dess har ett antal reviderade förslag diskuterats inom EU:s institutioner, och i slutet av september 2001 nådde rådet en politisk överenskommelse om en gemensam ståndpunkt. I denna ingår regler om bl.a. ångerrätt och krav på information. Vidare finns bestämmelser som reglerar under vilka förutsättningar en konsument får kontaktas utan att denne dessförinnan bett om det. Den gemensamma ståndpunkten kommer att bli föremål för Europaparlamentets andra läsning under första halvåret 2002.

Tidigare riksdagsbehandling

Den konsumentpolitiska propositionen har under hösten 2001 beretts i lagutskottet. I det sammanhanget behandlade lagutskottet ett antal motioner liknade de som finansutskottet nu behandlar angående konsumenternas ställning på finansmarknaden. I motionerna ställdes bl.a. krav på ett starkt konsumentskydd vid finansiell rådgivning och vid distansförsäljning av finansiella tjänster. Lagutskottet hade inte någon annan uppfattning än motionärerna när det gäller vikten av ett fullgott konsumentskydd vid finansiell rådgivning och distansförsäljning av finansiella tjänster. Lagutskottet konstaterade att den civilrättsliga lagstiftning som skisseras i den konsumentpolitiska kommitténs betänkande väcker en rad komplicerade frågeställningar av rättslig natur som kommittén inte haft möjlighet att närmare överväga. Lagutskottet ansåg därför, liksom regeringen, att frågan om rådgivaransvaret borde bli föremål för en djupare och noggrannare analys. Lagutskottet ansåg inte att det fanns skäl att förorda nya direktiv. Lagutskottet ansåg i stället att resultatet av den nyligen påbörjade utredningen borde avvaktas. Motionerna avstyrktes med hänvis-

ning till det pågående arbetet inom Sverige och inom EU. Lagutskottet tillstyrkte propositionens förslag. Riksdagen beslutade i november 2001 i enlighet med lagutskottets förslag (bet. 2001/02:LU2, rskr. 51).

Övrigt

I maj 2001 presenterade Finansinspektionen rapporten Aktiemarknad för alla – nya krav i ny miljö (2001:3). I rapporten säger Finansinspektionen att i spåren av de senaste årens börsutveckling finns på många håll ett tydligt missnöje när det gäller rådgivning och information. Både med tanke på enskilda konsumenter och med tanke på betydelsen av att hävda förtroendet för aktiemarknaden i stort anser Finansinspektionen att det är viktigt att ta fasta på kritiken. Brister kan också konstateras. Finansinspektionen anser att de finansiella företagen bör säkerställa kvaliteten i den rådgivning som de ger sina kunder. Det är önskvärt att det sker en målmedveten och systematisk utveckling mot standardiserade metoder för kvalitetsmätning och säkring av kvaliteten i rådgivningen till konsumenter. För att säkerställa att personal inom finanssektorn har erforderlig förmåga att hantera kunder krävs en viss grundläggande kompetens och kunskapsnivå. För att stärka denna har Fondhandlarföreningen tagit fram ett licensieringsprogram som innebär att anställda i värdepappersinstitut skall genomgå utbildning och kunskapstest. Finansinspektionen anser att licensieringsprogrammet utgör ett viktigt inslag i förbättringen av rådgivarnas kompetens. I rapporten sägs vidare att ett ökat behov av tvistlösning mellan finansföretag och deras kunder kan förutses. Finansinspektionen anser att en god dokumentation är central för väl fungerande tvistlösning. Det finns här anledning att höja kraven på finansföretagen. Finansinspektionen kommer att ta upp en dialog med de finansiella företagen och företrädare för olika konsumentintressen i syfte att öka möjligheten att lösa tvister inom Allmänna reklamationsnämnden.

Enligt uppgift från Finansinspektionen så pågår för närvarande en utvärdering av rapporten. Beträffande kraven på dokumentation så förbereder Finansinspektionen att ge ut föreskrifter i ämnet.

Finansinspektionen har från och med den 1 september 2001 utfärdat nya allmänna råd som bl.a. innehåller regler angående överföringsuppdrag (FFFS 2001:8). I de allmänna rådets 12 § sägs bl.a. att ”ett överföringsuppdrag bör genomföras på ett snabbt och säkert sätt”. Den 24 september 2001 startade Finansinspektionen en granskning av vilken tid det tar för en betalningsöverföring mellan banker både inom Sverige och till EES-området. Arbetet skall redovisas i en rapport senast under februari 2002. I budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1, volym 1, avsnitt 1.5.2) redovisar regeringen att den anser att tidsåtgången för överföring av pengar mellan banker bör minskas ytterligare. Regeringen följer utvecklingen och avser att återkomma med lagförslag om detta bedöms som nödvändigt.

Allmänna reklamationsnämnden (ARN) har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare som rör en vara, tjänst eller annan nytthet som tillhandahållits huvudsakligen för enskilt bruk (s.k. konsu-

menttvister) samt att ge en rekommendation om hur tvisten bör lösas. I budgetpropositionen för 2002 (volym 11, utg. omr. 24, avsnitt 5.8.3) redovisas att ARN under de senaste åren erhållit tillfälliga tillskott. För att säkerställa verksamhetens kvalitet och omfattning föreslog regeringen en nivåhöjning om 3 miljoner kronor fr.o.m. år 2002. På förslag från näringsutskottet biföll riksdagen regeringens förslag (bet. 2001/02:NU1, rskr. 109–111).

Beträffande småföretagen kan nämnas att frågan om kapitalförsörjning för småföretag intar en central ställning inom näringspolitiken. Det finns ett stort utbud av lån och stöd till företag som administreras av statliga myndigheter, bolag och stiftelser. I utredningsrapporten Statens åtgärder för fler och växande företag behandlades riskkapitalförsörjningen för småföretag. I utredningsrapporten redovisades en förteckning över olika organisationer som har till uppgift att tillhandahålla kapital, ge service till och i övrigt främja utvecklingen av små och medelstora företag. NUTEK har i regleringsbrevet för år 2001 fått i uppdrag att, tillsammans med ALMI, göra en samlad redovisning av erfarenheter och möjligheter för särskilda grupper av småföretagare att utnyttja de finansiella lånesystem som finns för närvarande. Rapporten har presenterats i oktober 2001 och den bereds för närvarande i Näringsdepartementet. Det kan även nämnas att staten på olika områden vidtar en mängd åtgärder för att hjälpa småföretagare med kompetensutveckling och rådgivning, t.ex. genom NUTEK.

Utskottets ställningstagande

Det är i år ett decennium sedan den stora bank- och finanskrisen på allvar bröt ut i Sverige. Den fick djupgående ekonomiska konsekvenser och det är först under de senaste åren som vi kan se att följderna börjar klinga ut.

Krisen på fastighetsmarknaden fick stora konsekvenser för bankväsendet. En situation som förekom i flera fall var att den långivande banken sade upp kreditavtalet med det låntagande småföretaget därför att den fastighet som var pantsatt för lånet hade minskat i värde. Banken hänvisade då ofta till skrivningar i kreditavtalet som medgav uppsägning vid försämring av pantens värde. Detta värde påverkades av de nya rekommendationer om fastighetsvärdering som Finansinspektionen utfärdade 1991. Detta förändrade villkoren för redan givna krediter. Många småföretagare som klanderfritt skött sina betalningar och var utan skuld till det inträffade försattes i ett nytt och försämrat förhållande till sina kreditgivare.

Ett stort antal småföretagare förlorade inte bara sina inkomstkällor, företagen, utan de förlorade också många års investeringar och stod sedan med stora skulder som påverkade hela deras livssituation.

Bankkrisen ledde till ett antal rättsprocesser mellan företagare och banker. Flera sådana pågår än i dag. I många fall har man dock kunnat se en kraftig obalans mellan småföretagaren och storbanken när det gäller de ekonomiska möjligheterna att anlita juridisk expertis vid sådana rättsprocesser. Man kan också utgå från att många småföretag har avstått från att driva sina krav i domstol på grund av alltför svaga ekonomiska resurser.

En av de frågor som rests i samband med rättsprocesserna är om rätten för processande kunder att få se samtliga handlingar som banken hade till sitt förfogande och som rörde den drabbade kundens enskilda fall.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vi försöker lära så mycket som möjligt om bank- och finanskrisens orsaker och förlopp, så att vi kan undvika att hamna i liknande krissituationer i framtiden. Det är också viktigt att överväga hur konsumenternas ställning på finansmarknaden kan stärkas och hur småföretagen kan få en starkare ställning i förhållande till kreditgivarna.

Banklagskommittén har analyserat bank- och finanskrisen i syfte att upprätthålla ett effektivt banksystem. Kommittén har föreslagit ett helt nytt regelsystem som bl.a. innebär en ny definition av bankrörelse och nya rörelseregler för banker. Kommittén har också föreslagit en särskild ordning för rekonstruktion och avveckling av bankaktiebolag med problem. Utskottet anser att det beredningsarbete som för närvarande pågår inom Finansdepartementet av Banklagskommitténs förslag är mycket viktigt. Enligt utskottet är det angeläget att vi så snart som möjligt får ett regelverk som kan klara eventuella framtida kriser.

Utvecklingen på det finansiella området har under de senaste åren varit snabb och intensiv. Konsumenterna och de små näringsidkarna har ställts inför nya valsituationer och de agerar delvis på nya marknader. Allt större krav ställs på dem och behovet av kunskap har ökat. Mot denna bakgrund anser utskottet att det är mycket viktigt med ett fullgott skydd för konsumenter och näringsidkare på området för finansiella tjänster. Även om det grundläggande skyddet på området är gott anser utskottet ändå att skyddet bör förstärkas ytterligare i några väsentliga avseenden.

Utskottet anser att konsumentskyddet vid finansiell rådgivning måste stärkas. En särskild utredare har, som redovisats ovan, fått i uppdrag att kartlägga och analysera frågor om konsumentskydd vid finansiell rådgivning. Utskottet välkomnar att frågan redan är föremål för en analys. Utskottet vill för sin del framhålla att viktiga frågor att överväga i detta sammanhang är en skyldighet för rådgivare att dokumentera uppdrag och en lättnad i konsumenternas bevisbörda. Enligt utskottets mening är en god dokumentation central för en väl fungerande tvistlösning. Vidare anser utskottet att konsumentskyddet vid distansförsäljning av finansiella tjänster måste förbättras avsevärt. Det är inte rimligt att konsumentskyddet är bättre vid telefonförsäljning av dammsugare än vid motsvarande försäljning av finansiella tjänster. Utskottet anser därför att det är glädjande att direktiven till utredningen om rådgivaransvaret är så brett upplagda att de ger utrymme för en analys av frågeställningarna i linje med motionsönskemålen. Därtill kommer att det också inom EU pågår ett lagstiftningsarbete i linje med vad motionärerna efterfrågar. Utskottet anser vidare att tidsåtgången för överföring av pengar mellan banker är orimligt lång, vilket medför att kunderna går miste om ränteintäkter. Tidsåtgången för överföringar måste därför minskas ytterligare. En annan åtgärd som bör vidtas i syfte att stärka konsumenternas ställning på området är att öka möjligheten att lösa tvister inom Allmänna reklamationsnämnden. Frågan om att stärka

möjligheten för näringsidkare att föra talan mot bankerna behöver också prövas. Även konkurrensen på bankmarknaden måste stärkas till nytta för konsumenterna och de små näringsidkarna. Enligt utskottets mening bör därför bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas eller begränsas. Utskottet anser också att regeringen skall tillsätta en expertpanel, gärna med utländska deltagare, med uppgift att komplettera genomgången av att alla viktiga erfarenheter av bank- och finanskrisen har beaktats vid utformningen av den lagstiftning som skall gälla för framtiden på det finansiella området. Det kan därvid finnas skäl att ägna särskild uppmärksamhet åt hur lagstiftning och reglering av bankverksamhet fungerar i relation till konkurslagstiftningen gällande företag och enskilda personer. Panelens arbete får dock inte försena införandet av den nya lagstiftning som regeringen avser att lägga fram i riksdagen under år 2002. Vad utskottet här anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Detta innebär att riksdagen delvis bifaller motionerna 2000/01:Fi712 (v, c, kd), 2001/02:Fi238 (s), 2001/02:Fi257 (s) och 2001/02:Fi275 (kd, fp) samt avstyrker motionerna 2000/01:Fi709 (fp), 2001/02:Fi229 (m) och 2001/02:N308 (s).

Försvaret av kronan 1992

Utskottets förslag i korthet

I motionerna föreslås bl.a. att en utredning om kronförsvarets förlopp och konsekvenser tillsätts. Utskottet avstyrker motionerna bl.a. med hänvisning till att det redan har publicerats ett stort antal utredningar, rapporter, analyser och artiklar om försvaret av den fasta växelkursen hösten 1992.

Motioner

I motion 2000/01:Fi711 av Bengt-Ola Rytter (s) anføres att försvaret av kronan hösten 1992 var ett misslyckande. Ett misslyckande skall enligt motionären kallas för ett misslyckande. Det är inte acceptabelt att ett försvar som kostat från 8 till 143 miljarder kronor inte grundligt utreds så att erfarenheter kan vinnas och ansvar utkrävas. En utredning bör därför tillsättas om kronförsvarets förlopp, konsekvenserna både för statens finanser och för näringslivet och hur ansvarsförhållandena såg ut. En mer begränsad fråga som också bör utredas är olika aktörers agerande under de sista veckorna före kronfallet. Det är, enligt motionären, angeläget att undersöka om det förekommit särskild information från regeringen eller vissa statsråd till utvalda aktörer. En undersökning bör bl.a. omfatta utfrågningar med personer som hade en central ställning under valutakrisen.

I motion 2001/02:Fi254 av Bengt-Ola Rytter (s) anføres att för att undvika liknande katastrofer i framtiden bör försvaret av kronan 1992 utredas grundligt.

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att ekonomiska händelser och förlopp noga analyseras och diskuteras så att erfarenheter kan tas till vara och eventuella framtida misstag undvikas. När det gäller försvaret av den fasta växelkursen hösten 1992 kan utskottet, efter en noggrann och bred kartläggning, konstatera att det publicerats ett stort antal utredningar, analyser, rapporter, artiklar och böcker som ur skilda perspektiv behandlar kronförsvarets upprinnelse och följder. Till exempel diskuteras valutakrisen i två bilagor till Demokratiutredningen – Marknaden som politisk aktör (SOU 1999:131) av Jon Pierre och Vad hände med Sveriges ekonomi efter 1970 (SOU 1999:150) av Torsten Sverenius. Orsakerna till händelserna i början 1990-talet utvecklas också i ESO-rapporten Med backspegeln som kompass – om stabiliseringspolitiken som läroprocess Ds 1999:9. Rapporten är författad av Lars Jonung, och den diskuterades vid ett stort seminarium i maj 1999. Diskussionen vid seminariet finns publicerad i Ds 1999:27. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns skäl att ta initiativ till en ny offentlig utredning om kronförsvarets förlopp och konsekvenser.

I motion 2000/01:Fi711 anförs att även olika aktörers, bl.a. enskilda statsråds, agerande under de sista veckorna innan den fasta växelkursen övergavs bör utredas. Riksdagen har tidigare vid ett flertal tillfällen behandlat motioner med ungefär samma innehåll (bet. 1996/97:KU25, 1997/98:KU25 och 1999/2000:KU20). Konstitutionsutskottet anger i sitt betänkande 1999/2000:KU20 att det inte är berett att vidare granska frågan om regeringens eller enskilda statsråds hantering av kronförsvaret. Det har inte framkommit några uppgifter som gör att det finns förutsättningar att undersöka om det förekommit särskild information från regeringens eller statsråds sida till vissa aktörer, konstaterar konstitutionsutskottet vidare. Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att ifrågasätta konstitutionsutskottets bedömning i denna fråga.

Med anledning av vad som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2000/01:Fi711 (s) och 2001/02:Fi254 (s).

Jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner

Utskottets förslag i korthet

I en motion begärs att regeringen skall utreda frågan om jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner. Utskottet anser inte att det finns skäl att föreslå riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen varför motionen avstyrks. Jämför reservation 1 (fp).

Motionen

I motion 2001/02:Fi233 av Eva Flyborg (fp) anför motionären att när ett företag skall introduceras på den svenska börsen så ges ett perspektiv ut till

eventuella kunder. Där finns information om företaget, strategin och företags framtidsutsikter. Till sin hjälp har man också ett antal företag som skall stå för själva introduktionen och vara de som säljer aktien. Dessa företag är intresserade av att aktien köps av många samt att kursen blir hög. Ju högre kurs, desto bättre inkomster. Enligt motionären uppstår problem när även dessa företag står för den s.k. företagsanalysen. Det är denna analys som utgör grunden för om vanliga småsparare skall våga investera i aktien eller ej. Motionären anser att det är olyckligt när det är samma företag som sköter både analys och försäljning. Det allvarliga är att jävssituationer kan drabba tilltron till börsanalyser och aktiesparande i stort. Motionären anser därför att regeringen bör utreda frågan om jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade en likalydande motion i betänkande 2000/01:FiU18. I samband med beredningen av den motionen inhämtade utskottet viss information från Stockholms fondbörs. Av informationen från Stockholms fondbörs framgick följande: ”I princip överallt i världen är det en vanlig ordning att det företag som gör företagsanalysen även ombesörjer försäljningen. Läsarna av företagsanalysen är medvetna om att det förhåller sig på det här sättet. Därför är det viktigt att det finns en objektiv handling – prospektet. Det finns ett omfattande regelverk angående skyldigheten att upprätta prospekt och om innehållet i sådana prospekt. Varken i Sverige eller i övriga världen uppfattas det förhållande som motionären tar upp som något som behöver åtgärdas.” (bet. s. 6). På förslag från utskottet avslog riksdagen motionen.

I sammanhanget kan nämnas att Aktiebolagskommittén i sitt delbetänkande, (SOU 1997:22) Aktiebolagets kapital, har föreslagit en reformerad prospektlagstiftning. Kommittén har även övervägt frågan om ansvaret för fel och brister i prospekt. Prospektreglerna är även föremål för översyn inom EU.

Finansinspektionen presenterade i maj 2001 rapporten Aktiemarknad för alla – nya krav i ny miljö (2001:3). I rapporten skriver Finansinspektionen att företagsfinansieringsverksamheten har uppvisat vissa problem vad gäller hanteringen av intressekonflikter. Inspektionen har på olika sätt vidtagit åtgärder för att motverka dessa problem. Frågan har även varit föremål för arbete inom Fondhandlarföreringen. I februari 2001 har Fondhandlarföreringen fastställt principer och riktlinjer för företagsfinansieringsverksamheten för sina medlemmar. Inspektionen anser att Fondhandlarföreringens riktlinjer utgör viktiga steg för att stärka kulturen inom företagsfinansiering. Finansinspektionen för löpande en dialog med marknadsaktörerna i frågan.

Den ordning som beskrivs i motionen är alltså en internationell lösning. Enligt Finansdepartementet skulle en reglering av frågan vara mycket svår eftersom det inte finns någon naturlig lösning. En reglering skulle vara mycket lätt att kringgå. Utskottet anser att det är viktigt att arbeta med prospektreglerna, etiska riktlinjer och information. Det är också viktigt att Finansinspektionen för en löpande dialog med marknadsaktörerna. Som framgått ovan pågår ett arbete både i Sverige och inom EU där man följer dessa frågor. På

grund av det anförda anser inte utskottet att det finns skäl att föreslå regeringen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen. Motion 2001/02:Fi233 (fp) avstyrks således.

Aktiefonder

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion med begäran om att fondbolagen bör åläggas att redovisa sin uppfattning i vissa viktiga frågor i företag där fonderna har större placeringar. Jämför reservation 2 (v, mp).

Motionen

I motion 2001/02:Fi244 av Lennart Värmbys m.fl. (v) anføres att i dag äger majoriteten av medborgarna aktier, direkt eller indirekt. Aktiefonderna står för en allt större andel av ägandet på aktiebörsen. Samtidigt som fler än någonsin äger aktier så har den direktägda andelen minskat och därmed det personliga engagemanget i företagen. Anonyma fonder med stor ägarandel agerar fördolt och oftast genom att köpa och sälja. Ett aktivt engagerat ägande som tar ansvar saknas. Det är fondbolagen som äger aktierna och har möjlighet att rösta. För att råda bot på det passiva ägandet och skapa ökad insyn och därmed ge underlag för en öppen redovisning anser motionärerna att fonderna bör åläggas att redovisa hur de ser på styrelsens sammansättning i bolag som de investerar i. Fonderna bör också öppet kunna ta ställning i andra viktiga frågor i företag där de har större placeringar. Det rör sig t.ex. om fusioner, uppköp av andra företag eller strategisk och långsiktig inriktning. Fondsparare bör också ges rätt att ställa förslag till viss fond vad gäller inriktning och ställningstaganden i de av fonden ägda företagen samt ges rätt att föreslå ledamöter i fondens styrelse.

Utskottets ställningstagande

Finansinspektionen har den 20 december 2001 publicerat rapporten Fondbolagens information och interna kontroll (2001:7). I rapporten skriver Finansinspektionen att fondbolagens ägarpolicy är viktig för konsumenterna att känna till. Inspektionen överväger därför att i föreskrifter kräva att fondbolagen tydligt anger sin strategi i ägarfrågor.

Fondbolagens förening har nyligen antagit en rekommendation som innebär att alla fondbolag skall ha en ägarpolicy som skall göras offentlig.

Värdepappersfondutredningen (dir. 1999:108) skall enligt direktiven bl.a. undersöka möjligheten till ett ökat inflytande för andelsägarna. Arbetet skall redovisas senast den 30 juni 2002.

På grund av det anförda avstyrker utskottet motion 2001/02:Fi244 (v).

Kollektiva hemförsäkringar

Utskottets förslag i korthet

I en motion föreslås bl.a. att kollektiva hemförsäkringar skall förbjudas. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att det inte finns skäl att frånga riksdagens tidigare ställningstagande. Jämför reservation 3 (m, kd, fp).

Motionen

I motion 2001/02:Fi243 av Kent Olsson (m) anför motionären att varje individ själv måste få välja vilket försäkringsbolag han eller hon vill anlita. Samtliga fackförbund som har valt att teckna kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar har tecknat sina försäkringar i Folksam. Andra bolag har inte givits tillfälle att vara med och konkurrera. Fackförbunden har valt att stödja det fackföreningsägda Folksam utan att veta om deras medlemmar gynnas. Detta är ett oansvarigt sätt att handskas med medlemmarnas pengar och i allra högsta grad konkurrenshämmande och stötande. Motionären förespråkar att ett förbud mot kollektiva hemförsäkringar bör införas.

Tidigare riksdagsbehandling

Finansutskottet har tidigare behandlat likalydande motioner angående kollektiva hemförsäkringar i betänkandena 2000/01:FiU18, 1999/2000:FiU15, 1998/99:FiU28, 1997/98:FiU15 och 1996/97:FiU18. Motionsyrkanden om kollektiva hemförsäkringar har även behandlats av näringsutskottet vid ett flertal tillfällen, senast i betänkande 1993/94:NU5.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid samtliga tillfällen då motioner angående kollektiva hemförsäkringar behandlats avstyrkt motionerna, och riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Utskottet anser alltså att det inte bör införas några särskilda rörelse- eller tillsynsregler för gruppörsäkringar. Som utskottet tidigare konstaterat bör de särförhållanden som råder för gruppörsäkringar beaktas inom ramen för de allmänna rörelsereglerna. Ett antal av dessa frågor rör ställningstaganden som i första hand bör göras inom ramen för en ny försäkringsavtalslagstiftning som för närvarande övervägs inom Justitiedepartementet. Utskottet finner inte anledning att föreslå någon ändring av riksdagens tidigare ställningstaganden. Motion 2001/02:Fi243 (m) avstyrks.

Kreditupplysning

Utskottets förslag i korthet

I en motion föreslås att regeringen bör göra en översyn av beloppsgränserna för betalningsförsummelser som det får lämnas uppgift om i en kreditupplysning samt av gallringstiderna. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att regeringen, Finansinspektionen och Datainspektionen noga följer utvecklingen på marknaden. Jämför reservation 4 (v, mp).

Motionen

I motion 2001/02:Fi212 av Marie Engström m.fl. (v) anser motionärerna att det bör göras en översyn av beloppsgränserna för betalningsförsummelser och en översyn av gallringstiderna. Motionärerna anser att det är nödvändigt att se över möjligheten att införa en beloppsgräns under vilken betalningsförsummelser över huvud taget inte skall bli föremål för registrering i kreditupplysningsregistren. En beloppsgräns kan vara knuten till en enskild skuld eller till ett sammanlagt skuldbelopp. Det bör också övervägas att förkorta gallringstiderna för mindre betalningsförsummelser. Översynen skall göras med beaktande av personlig integritet samt vilka uppgifter som anses vara nödvändiga, adekvata och relevanta i ett kreditupplysningsregister.

Tidigare riksdagsbehandling m.m.

Frågor om kreditupplysningar behandlade utskottet senast i betänkande 2000/01:FiU21. I det sammanhanget behandlade utskottet motioner liknande den nu aktuella.

I betänkandet konstaterade utskottet att det i vissa fall inte är lämpligt från integritetssynpunkt att kreditupplysningar får innehålla uppgifter om enstaka mindre betalningsförsummelser. Utskottet redovisade att regeringen föreslagit ny lagstiftning som syftar till att komma till rätta med problemet. Från och med den 1 oktober 2001 gäller att en uppgift om att en gäldenär hamnat i kronofogdens utskökningsregister omfattas av sekretess om gäldenären betalat sin skuld innan kronofogden hunnit vidta några åtgärder. Om gäldenären inom en tvåårsperiod blir föremål för fler ansökningar om verkställighet får dock även uppgifter om skulder som är betalda användas i kreditupplysningsverksamhet. Utskottet ansåg att om det skulle visa sig att den föreslagna lagstiftningen inte är tillräcklig för att komma till rätta med problemen borde regeringen överväga andra metoder för att förhindra kreditupplysningsföretagen att i kreditupplysningar lämna information om enstaka mindre betalningsförsummelser, t.ex. en beloppsgräns och kortare gallringstider. Utskottet föreslog att riksdagen skulle tillkännage för regeringen som sin mening vad utskottet anförde. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2000/01:184).

I maj 2001 presenterade Datainspektionen och Finansinspektionen en rapport angående missvisande kreditupplysningar (Finansinspektionen 2001:2, Datainspektionen 2001:1a). I rapporten föreslås bl.a. att det bör återinföras en beloppsgräns för vilka skulder som får finnas med i en kreditupplysning.

Datainspektionen, Finansinspektionen och Riksskatteverket har följt upp den ovan redovisade rapporten, och de konstaterar att myndigheterna har vidtagit åtgärder i syfte att förbättra hanteringen av underlag till kreditupplysningar. Inom Finansinspektionens område ingår numera i undersökningar av bankernas kredithantering också att verifiera att bankerna löpande utvärderar användandet av kreditupplysningar och information om antalet omfrågningar. Det är viktigt för inspektionen att bankerna använder sig av kreditupplysningar på ett korrekt sätt.

Finansinspektionen har i allmänna råd 2001:8 pekat på bankernas skyldighet att tillhandahålla inlåningskonton och att en betalningsanmärkning inte är tillräckligt skäl för att neka öppnande av inlåningskonto. I de allmänna råden har inspektionen också reglerat att bankerna bör tillhandahålla betaltjänster till inlåningskonton. Inspektionen anser det viktigt att bankerna inte ser skyldigheten att ta emot inlåning på ett snävt sätt utan också möjliggör för kunderna att på ett praktiskt sätt kunna uträtta sina löpande betalningar.

Utskottets ställningstagande

Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 oktober 2001. Enligt riksdagens tillkännagivande till regeringen i betänkande 2000/01:FiU21 så bör regeringen, om det skulle visa sig att den nya lagstiftningen inte är tillräcklig, överväga andra metoder för att förhindra kreditupplysningsföretagen att i kreditupplysningar lämna uppgifter om enstaka mindre betalningsförsummelser. Som exempel på metoder som i så fall bör övervägas nämns att införa en beloppsgräns och att korta gallringstiderna.

Utskottet konstaterar att de nya reglerna har varit i kraft under en relativt kort tid. Av det tidigare riksdagsbeslutet följer att regeringen bevakar det problem som motionären tar upp. Därtill kommer att även Finansinspektionen och Datainspektionen noga följer utvecklingen på marknaden. Mot denna bakgrund anser utskottet att det är för tidigt att nu bedöma om det behöver vidtas ytterligare åtgärder för att komma till rätta med problemet. Utskottet avstyrker därför motion 2001/02:Fi212 (v).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner –punkt 3 (fp)

av Camilla Dahlin-Andersson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Fi233 av Eva Flyborg (fp).

Ställningstagande

Aktiesparande berör i dag en majoritet av det svenska folket. Då ett företag skall introduceras på den svenska börsen ger man ut ett prospekt till eventuella kunder. Där berättar man om företaget, strategin och företagets framtidsutsikter. Till sin hjälp har man också ett antal företag som skall stå för själva introduktionen och vara de som säljer aktien. Dessa företag är alltså intresserade av att aktien köps av många samt att kursen blir hög. Ju högre kurs, desto bättre inkomster. Problem uppstår när även dessa företag står för den s.k. företagsanalysen. Det är denna analys som utgör grunden för om vanliga småsparare skall våga investera i aktien eller ej. Det är olyckligt när samma företag sköter både analys och försäljning. Det allvarliga är att sådana jävssituationer kan drabba tilltron till börsanalyser och aktiesparande i stort. Jag anser därför att regeringen bör utreda frågan om jäv vid nyemissioner och börsintroduktioner.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag har anfört om jäv vid börsintroduktioner och nyemissioner. Detta innebär att riksdagen bifaller motion 2001/02:Fi233 (fp).

2. Aktiefonder – punkt 4 (v, mp)

av Johan Lönnroth (v), Yvonne Ruwaida (mp) och Lars Bäckström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Fi244 av Lennart Värnby m.fl. (v).

Ställningstagande

I Sverige äger i dag majoriteten av medborgarna aktier, direkt eller indirekt. Aktiefonderna står för en allt större andel av ägandet på aktiebörsen. Samtidigt som fler än någonsin äger aktier så har den direktägda andelen minskat och därmed det personliga engagemanget i företagen. Anonyma fonder med stor ägarandel agerar fördolt och oftast genom att köpa och sälja. Ett aktivt engagerat ägande som tar ansvar saknas. Det är fondbolagen som äger aktierna och har möjlighet att rösta. För att råda bot på det passiva ägandet och skapa ökad insyn och därmed ge underlag för en öppen redovisning anser motionärerna att fonderna bör åläggas att redovisa hur de ser på styrelsens sammansättning i bolag som de investerar i. Fonderna bör också öppet kunna ta ställning i andra viktiga frågor i företag där de har större placeringar. Det rör sig t.ex. om fusioner, uppköp av andra företag eller strategisk och långsiktig inriktning. Fondsparare bör också ges rätt att ställa förslag till viss fond vad gäller inriktning och ställningstaganden i de av fonden ägda företagen samt ges rätt att föreslå ledamöter i fondens styrelse. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen bör utreda frågan om mer aktiva aktiefonder och möjlighet för fondsparare att utöva inflytande.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi har anfört om aktiefonder. Detta innebär att riksdagen bifaller motion 2001/02:Fi244 (v).

3. Kollektiva hemförsäkringar – punkt 5 (m, kd, fp)

av Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Anna Åkerhielm (m), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m) och Carl-Axel Johansson (m) och Camilla Dahlin-Andersson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed delvis motion 2001/02:Fi243 av Kent Olsson (m).

Ställningstagande

Kollektiva hemförsäkringar snedvrider konkurrensen. Flera fackförbund har de senaste åren tecknat kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar. I nästan samtliga fall har man valt att teckna sina försäkringar hos ett och samma bolag utan anbudsförfarande. Andra bolag har inte givits tillfälle att vara med och konkurrera. Fackförbund har valt att stödja det fackföreningsägda Folksam utan att veta om deras medlemmar gynnas.

Det är också anmärkningsvärt att fackförbunden tecknat kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar utan att de tillfrågats. Detta måste anses vara ett grovt intrång i den enskildes privata sfär. Varje människa skall naturligtvis själv avgöra var han eller hon vill teckna sina försäkringar. Reaktionen på

fackförbundens beslut att teckna dessa försäkringar har varit hård. Många drabbas nu av betydligt fördyrade försäkringspremier. De som sedan tidigare har hemförsäkringar i andra bolag får antingen säga upp sina tidigare hemförsäkringar eller gå ur facket för att undgå kostnadsökningar. De kollektiva hemförsäkringarna ger också orimliga effekter eftersom de leder till minskad konkurrens, vilket är till men för hela branschen.

På grund av det anförda anser vi att ett förbud mot kollektiva hemförsäkringar såsom de nu är utformade bör införas. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi har framfört om kollektiva hemförsäkringar. Detta innebär att riksdagen delvis bifaller motion 2001/02:Fi243 (m).

4. Kreditupplysning – punkt 6 (v, mp)

av Johan Lönnroth (v), Yvonne Ruwaida (mp) och Lars Bäckström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Fi212 av Marie Engström m.fl. (v).

Ställningstagande

Uppgifter i ett kreditupplysningsregister om en försenad eller utebliven betalning kan få mycket stora konsekvenser för den enskilde. Från integritetssynpunkt bör kreditupplysningar inte innehålla uppgifter om enstaka mindre betalningsförsummelser.

Vi anser att den lagstiftning som trädde i kraft den 1 oktober 2001 är ett steg i rätt riktning. Det är dock inte tillräckligt. Vi anser att det är nödvändigt att se över möjligheten att införa en beloppsgräns under vilken betalningsförsummelser över huvud taget inte skall bli föremål för registrering i kreditupplysningsregistren. En beloppsgräns kan vara knuten till en enskild skuld eller till ett sammanlagt skuldbelopp. Det bör också övervägas att förkorta gallringstiderna för mindre betalningsförsummelser. Översynen skall göras med beaktande av personlig integritet samt vilka uppgifter som anses vara nödvändiga, adekvata och relevanta i ett kreditupplysningsregister.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi har anförut om kreditupplysning. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Fi212 (v).

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2000

2000/01:Fi709 av Siw Persson och Kenth Skårvik (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda hur omfattande den tvångsmässiga nedläggningen av livskraftiga företag var under krisåren.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda i vilken mån förmögenheter omfördelades från låntagare till långivare i samband med konkurser och vilka sociala men kanske inte oundvikliga kostnader som uppstod i processen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda vilka ekonomiska, politiska och juridiska mekanismer som orsakade och möjliggjorde den omfattande nedläggningen och omfördelningen till långivarnas förmån.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda om regelverket för bankernas och andra finansiella företags verksamhet samt konkurslagstiftningen är ändamålsenliga i ekonomiskt svåra tider.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda om Finansinspektionen och ansvariga departement i förhållande till banker i kris agerade på ett sätt som bidrog till att livskraftiga företag gick i konkurs.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en oberoende kommission bör utreda om domstolarna, som helt plötsligt fick en stor mängd ekonomiska fall av ett nytt slag, hade ekonomisk kompetens att förstå konsekvenserna av sina ställningstaganden.

2000/01:Fi711 av Bengt-Ola Rytter (s):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om ansvarsförhållanden i kronförsvaret 1992, dess förlopp och konsekvenser – statsfinansiellt och för näringslivet.

2000/01:Fi712 av Johan Lönnroth m.fl. (v, c, kd):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en kommission som skall utreda bankkrisens följder och det eventuella behovet av lagändringar med anledning av detta enligt vad som anges i motionen.

Motioner från allmänna motionstiden 2001

2001/02:Fi212 av Marie Engström m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av beloppsgräns för betalningsförsummelser och en översyn av gallringstider.

2001/02:Fi229 av Jan Backman (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Finansinspektionens roll för att förtroendet för privata pensionsförsäkringar skall bevaras.

2001/02:Fi233 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen begär att regeringen låter utreda frågan om jäv vid nyemissioner/börsintroduktioner.

2001/02:Fi238 av Catherine Persson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att för banker och betalningsförmedlare i övrigt införa tidsgräns för när medelsöverföring från avsändare till mottagare skall vara genomförd.
2. Riksdagen tillkännager för riksdagen som sin mening vad i motionen anförs om att om stadgade tidsgränser för transfereringar i betalningssystemen ej efterlevs skall kunden från betalningsförmedlaren erhålla räntekompensation.

2001/02:Fi243 av Kent Olsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kollektiva hemförsäkringar.

2001/02:Fi244 av Lennart Värmbjörk m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att frågan om mer aktiva aktiefonder och möjlighet för fondsparare att utöva inflytande i enlighet med vad i motionen anförs skall utredas.

2001/02:Fi254 av Bengt-Ola Rytting (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att kronförsvaret 1992 utreds.

2001/02:Fi257 av Jan Bergqvist m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka konsumenternas ställning på finansmarknaden.

2001/02:Fi275 av Per Landgren och Kenth Skårvik (kd, fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en kommission som skall utreda bankkrisens effekter för småföretagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda hur småföretagens ställning skall kunna stärkas mot kreditgivarna.

2001/02:N308 av Kenth Högström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av ökad konkurrens på kreditmarknaden.